

გაზეთის ღირს:			
წილი	წილი	წილი	წილი
12	10	6	—
11	9	5	5
10	8	4	7
9	7	3	5
8	6	2	2
7	5	1	1

ცალკე წილები — ერთი შუბრი.

ივერია

№ 90-ის ტიპოგრაფია № 227.

№ 90-ის ტიპოგრაფია № 227.

ლაბრია-ალგერი

წილები გაყიდვის საზოგადოების სასარგებლოდ დასაწყისად 7 მასისს.

ვისაც ქსურს შემოსწორის ნიუტები ხმ ლაბრიალისთვის, შეუძლიან ეს ნიუტები გაუზღვიან 16. ოლბა თადარიგის ასულს ქაქუცაძისას.

(ნიულოზის ქუჩა, სავაჭროს სახლი № 21).

ტიფლისის სასაზინო თეატრი.

დღეს, 29 აპრილს, დანიშნულია მესამე და უკანასკნელი კონცერტი ანჯელო მაქინისა.

დასაწყისი 8¹/₂, საათზედ.

ფასები და გეგმულობა.

ბილეთები ისყიდება მიმდინარის მუსიკალურს დეპოში, სასახლის ქუჩაზედ.

ივერიის რედაქციისგან.

მიუგონებთ ჩვენს ხელის მომწერლებს, სოფლის მსწავლე ბუთს გარდა, რომ ვისაც ხუთი მანეთი აქვს წარმოადგენილი გარეთის ფასად, პირველს მისამდე კიდევ უნდა წარმოადგინოს ფული, თუ სულ არა, რამდენიმე მანეთს.

ბანაის თაბარი

ამ თვის 29-ს ჩვენის დროის პირველი თვლამაქი ნ. ა. კოხლოვი

ფელეტონი

აიბლიზგაზია.

„მეკადლო ტბაღო, მამულის შიდა, ამაღლებული სულით ზეცამდე, ფეხ კურთხეულ, არ დაეწყებულ მიკრადან უკუნისამდე“.

ავაქი.

წილები გაყიდვის საზოგადოების სასარგებლოდ დასაწყისად 7 მასისს.

ვისაც ქსურს შემოსწორის ნიუტები ხმ ლაბრიალისთვის, შეუძლიან ეს ნიუტები გაუზღვიან 16. ოლბა თადარიგის ასულს ქაქუცაძისას.

(ნიულოზის ქუჩა, სავაჭროს სახლი № 21).

გაშარათს წარმოდგენს ტფილისის სახელმწიფო საზოგადოების სასარგებლოდ წარმოდგენილი იქნება საკრებულები ფაქრებისა და უწინდელის თვალთმაქცებისა. წარმოდგენის ფორმა „ჯადო ქული დედაკაცი“ და შესდგება 5 განყოფილებიანი და 50 ნომრისაგან. 1 განყოფილება — აბრი-კაბრი, 2 — შავი ძმთა დავაპორტა, 3 — სურათი ისპანიურ ინკვიზიციასა და 5 — საკვირველები უწინდელის ფაქრებისა.

ადგილების ფასი დაკლებულია.

კოტაე თუ ბევრად რიგანი წინა-სტეკივობა. ნუ თუ არ შეუძლიან „აზნაგობას“ როცა განიზიარებს რომელიმე მწერლის თხზულებათა გამოცემას, მიანდოს ვინმე მკვლევარს ამ მწერლის მიერ დატანილ შედეგს? დღეს-კი მკითხველს საზოგადოების აზრის „აზნაგობა“ მხოლოდ ჩვენს მწერლების თხზულებათა „მშობლივად“ ამის მეორებით ჩვენი მწერლობა ვერ ასრულებს თავისი უდიდესი დანიშნულებას და მოვალეობას საზოგადოების გონებისათვის და ზნეობის აღზრდისა და სავსებით არ შეუძლიან მწერლის დაფასება.

თ. რაფ. ერისთავის, ამ ქართველ პოეტების პატრიარქის, მოღვაწეობა ქართველ ლიტერატურაში მრავალ ფერადან და მრავალ მნიშვნელოვანია. იმის ლექსებში ცხად სრულს ორი ხანა: (ა) 1852—1860 წლებში და (ბ) 1860 წლიდან დღემდე. უკეთესი ნიკოლოზ ბარათაშვილი უარაპყრო მხარეთულება ამ საუკუნის პირველ ნახევრის ქართველ მწერლებსა, რომლებს წარმომადგენელი იყო ჩვენში თ. ალ. კუპეჯავაძე, ხსენებული მწერლების ასეულის შემოღება ეწეოდნენ „სახლიანი პოეზია“... ნიკოლოზ ბარათაშვილი და ლ. კოპო, უარაპყრო ასეთი მიმართულება პოეზიის, როგორც ხალხისათვის მისთვის დასაყრდენი და გამხარავი მოვლენა... იმან სულ სხვა-ნაირად აამდგრა თვის უკეთესი ქანარი; ბარათაშვილი განუზარა ქართველი აზროვნება, საერთო სიკეთის აზროვნება; გულ-დამწევის საყრდენი სამშობლოს შეფიქრებით, უარყოფილს დაწინაურებულს და ცემულს და გათასირებულს საზოგადოების, სწავდა საუკეთესო მერმისი თავისი ერისა. მისი ჩანგის „მოთქმანა, გაუშის ხმანი, ხანგა ოხანანი, ხანგა მოსკანანი, წაწყლათა დროთა მოგონებით, სულს აუჭებენ...“ ის ჩვენ გვასმენს „მოკლულის გულის ოდენ ჩივილს“ და თანაც გვიჩადაგებს:

„არც კარა ვარცა, თუ ცოცხალი მეკადრსა კეჭგასოს, თუას სოფელსა და სოფელსა კა აზარა, აზგასა“.

მის იმედებს ქართველი ახალგაზრდა, რომელსაც „ეპითეოლოგიაში“ გარდახეწულს მოაქვს სამშობლოში განათლება და ხმა საამო... ბარათაშვილი ჩვენს ლიტერატურაში დაჰადა ვერცე წოდებული „ნატივობის“ მწერლებს უფლებს პოეზიისა, რომლის ძალით ყოველს პოეტურს ნაწარმოებში უნდა იყოს გამოხატული ნამდვილი ცხოვრება ხალხისა, ცოცხალი სურათი მისი ავტორიანობისა და ან „ლიტერატურა“ მაგარი-კი შესაძლო ცხოვრება... ბარათაშვილის უდევალდენი გამოჩნდნენ მესამეულ წლებში ორი სასიკეთესო პოეტი: ილია და ავაკი, რომელთა ჩვენს ლიტერატურაში დამკვიდრდეს ესრედ წოდებული „ხელოვნური სინაღლი“. ილიამ და ავაკიმ ვა აქციეს „საღბნი პოეტის

ბილეთები ისყიდება თეატრის კასაში.

ქალაქის მმართველობა ამით აცხადებს საყოველთაოდ, რომ ქ. ტფილისში, თანხმად ცხენის ბაზრის შესახებ დებულებისა, რომელიც არის დამტკიცებული კავკასიის მთავარ-მართების მიერ, ცხენის ბაზრობა დაიწყება ხუთს მაისს 1895 წლისა და გასტანს 18 მაისამდე. ამიტომ ქალაქის თვითმმართველობა უმორჩილესად სთხოვს მართების უფროსებს და სხვა-და-სხვა დაწესებულებათა წარმომადგენელთა აუწყონ მტკიცებულებებს შემორჩენილი ანტი-წვლი და ცხენის ბაზრის გახსნისა და მიუხედავად შეუწყონ ცხენების მოშენების საქმეს კავკასიაში.

(3-5-3)

1895

„მოღებე“

თვეური ქურნალი (წილთაფლი ზოგად)

გამოაკეთდა თვის პირველ რიცხვებში იმავე პარაგრაფით.

ფასი ქურნალისა გარდავით:

1 წლით 6 თვით 3 თვით რუსეთის და კავკასიის ქალაქებში 10 მან. 6 მან. 4 მან. საზღვარ გარე 13 მან. 7 მან. 5 მან.

ვისაც წლიური ფასის ერთად

კობრიო აზროვნებას; გულ-დამწევის საყრდენი სამშობლოს შეფიქრებით, უარყოფილს დაწინაურებულს და ცემულს და გათასირებულს საზოგადოების, სწავდა საუკეთესო მერმისი თავისი ერისა. მისი ჩანგის „მოთქმანა, გაუშის ხმანი, ხანგა ოხანანი, ხანგა მოსკანანი, წაწყლათა დროთა მოგონებით, სულს აუჭებენ...“ ის ჩვენ გვასმენს „მოკლულის გულის ოდენ ჩივილს“ და თანაც გვიჩადაგებს:

„არც კარა ვარცა, თუ ცოცხალი მეკადრსა კეჭგასოს, თუას სოფელსა და სოფელსა კა აზარა, აზგასა“.

მის იმედებს ქართველი ახალგაზრდა, რომელსაც „ეპითეოლოგიაში“ გარდახეწულს მოაქვს სამშობლოში განათლება და ხმა საამო... ბარათაშვილი ჩვენს ლიტერატურაში დაჰადა ვერცე წოდებული „ნატივობის“ მწერლებს უფლებს პოეზიისა, რომლის ძალით ყოველს პოეტურს ნაწარმოებში უნდა იყოს გამოხატული ნამდვილი ცხოვრება ხალხისა, ცოცხალი სურათი მისი ავტორიანობისა და ან „ლიტერატურა“ მაგარი-კი შესაძლო ცხოვრება... ბარათაშვილის უდევალდენი გამოჩნდნენ მესამეულ წლებში ორი სასიკეთესო პოეტი: ილია და ავაკი, რომელთა ჩვენს ლიტერატურაში დამკვიდრდეს ესრედ წოდებული „ხელოვნური სინაღლი“. ილიამ და ავაკიმ ვა აქციეს „საღბნი პოეტის

შემოტანა ენდებება, შეუძლიან შემოიტანოს: 1 ინვარიდე — 4 მან., 1 აპრილამდე — 3 მან. და 1 სექტემბრამდე — 3 მან.

ხელის-მოწერა მიიღება ტფილისში, ქურნალ-მომამისა რედაქციაში, თომელიც იწყობება ლორის-მელიქოვის ქუჩაზედ, № 13.

ქალაქ გურჯისტანისათვის ადრესი: თიფლის, რედაქცია „მოამბე“.

შეძრწიანო

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების სასარგებლოდ გამართულ ლატარია-ალგორის შემოსწორის სოფლი მისეს ასულმა ჩივილისა და ეკატერინე იობის ასულმა ზაღარაოვისა მესამე ცალ მურაბის ვაზა და ორი მშვენიერი ფრესკა ჩაისა.

მეძრწიანო

ამ გამოჩენილის სწავლულის, მეცნიერის და საზოგადო მოღვაწის გარდაცვალების ამბავი გახუტა „მოამბე“-ს ამოუკითხავს „მეცნიერისა და საზოგადო მოღვაწის“ რუსეთის დებუთა სააგენტოს, რომელიც ბევრს წყობილანს და უწინაშელო ფაქტებს გვატყობინებს და საყურადღებო ამბების გამო-კი ხშირად კრინტსაც არა სძაფავს.

მომართულმან, თუმცა ამ პოეტის წარმომადგენელს ალ. კუპეჯავაძის როგორც დიდის პატივი ეტყობინებს, როგორც ისეთს მწერალს, რომელსაც იტორიული ღვაწლი დასლო ქართველს სიტყვიერებას. ილიას და ავაკის, ამ ორს მტკიცე ბურჯს და სხივ-ცისკარვანს მნათობს ქართველობის მესამეულ წლებში მიმდინარე რაფ. ერისთავის რაფაელის უკეთესი საშუალო ადგილი ბარათაშვილსა და ილია ავაკის შორის; იმ შემთხვევაში ილია ვა ქართველის ლიტერატურის ძეგლის და ახალის მნიშვნელობისა. სინამ რაფაელი ამ ორს პოეტს მიუმხრობდა, მანამ იგი თვის ლექსებში მხოლოდ „სიყვარულს“ დამდრეს; ხან-და-ხან სცილდებოდა თავისი სიყვარულს მისცეს ზღაპრისებური ხასიათი (გვ. 32), მაგრამ მანც ენერჯ ცხადდ, რომ გადაცემულია „ხორციელის, სოფელურის სიყვარული...“ ამ აზრს ცხადდ ამტკიცებს რაფაელის ლექსი: „რადს ტურფს შევადრ...“ (გვ. 19)... სახედიროდ, რაფაელი მალე მიხვდა, რომ მგონის მოწოდება მხოლოდ „სიყვარულის პანეგრიფი“ მდგრა არ შეადგენს; მალე შევირა იმან თანამედროვე მოძრაობა, გამოწვეული რუსეთში ყირიმის ომის ზედ-გავლენით. დახლოებული მესამეულ წლებში დასაწყისში რუსეთში მომწვიფდა საზოგადოებრივი აზრი გლეხთა განთავისუფლების შესახებ. საგანი გლეხთა განთავისუფლების შეიქმნა მაშინ დღიურ ვაზადა, რომ

კარლ-ფოხტი დაიბადა 1817 წელს გერმანიაში. უნივერსიტეტში სწავლის დამთავრების შემდეგ მან აირჩია ფიზიოლოგია და სპეციალურად შეისწავლა ის საგანი. ფიზიოლოგის ლექციებს კითხულობდა იგი აგრეთვე უნივერსიტეტში. კარლ ფოხტის მეცნიერი, ფოხტი შესანიშნავი ფიზიოლოგი იყო, თავისი გამოჩენილის გამოკვლევებით ის მიეცელა დარვინის ბიოლოგიაში. გარდა საერთო რად მეცნიერულს გამოკვლევითა, ფოხტი შესანიშნავი პოპულარიზატორი იყო; ძნელს და რთულს ბუნების მეცნიერების სწავლის ისეთის ცოცხალად და გასაგებად განმარტავდა ხოლმე, რომ იტყობდა ახალგაზრდას მეცნიერების შესწავლისათვის და საზოგადოებრივ პატივისცემას უწევდა მეცნიერებისადმი. მისი პოპულარიზაციული წიგნები, სხვათა შორის, რუსულს ენაზედ იყო გადათარგმნილი და დიდი გავლენა იქონიეს მესამეულ წლებში მოძრაობაში. კარლ ფოხტი არა თუ გამოჩენილი მეცნიერი და შესანიშნავი პოპულარიზატორი იყო, არამედ ცნობილი საზოგადო მოღვაწე. საყურადღებო იყო მისი ბრძოლა და ქაღალემა ქალბატონის უფრობითა მინიჭების გამო. პოპულარიაში კარლ ფოხტი რადიკალი იყო და მონაწილეობა მიიღო 1848 წელს გერმანიაში მომხდარ რევოლუციაში, რის

ლის საბოლოოდ გარდაცვალება შედგენდა აუტორიტეტის იტორიულს საჭიროებას... ქართველმა მწერლებმა კი მაქციის გლობის მდა-მარგობას ყურადღება: იმით დიწყეს ქალაქი გლობის დაჩაგრულ პოეტობისგან თავისუფლებად, მის დაბრუნებულ ლექსად და ლექსებში... ლ. კუპეჯავაძე ალტარებთ ეგებება გლეხთა განთავისუფლებას რუსეთში. აი, რას ამბობს პოეტი:

„მესამს, მესამს სახატრავა, სახათ ბო-გაფასს ხმ მტკარის! სიმართლის ხმ მტკარის! მტკარის! დასაბრუნებლად მონების...“

დღითა, დღითა, ეს ხმა ტბადა გაჰყავს ხეუ მამულებს!... სწორედ იმ წელს, რა წელსაც ილი. კუპეჯავაძე ვაქცეხა „დიდებნების“ 1857 მოქცევა გლობითან, ი. ა. 1857 წელს რაფ. ერისთავის წერილი ლექსი: „მთხრონი მსაჯულისდნი“. ამ ლექსში დიდა, რომელიც ზაღარადა წარათვა შეიღო, ცხვეწება მათგან:

„გთხოვ დამბარსო მე ჩემი შიდა, დად კარ მისი...“

სხვა რად პატრონის ჩემს ნაშობს, რისთვის სტანჯავს მანდ მგობა სხვა? შეიდა ჩემსა, ურის სიმ გურ-გოფთ, გთხოვ მამაშორა ეს ცეცხლისა და... გე გე მტკარის, შეიდა წამათვა... ვისა უმტარი, მამბარსო, ძალაში! (გვ. 30)

როდესაც მსაჯულმა დედს პასუხი არ აღიარა, მაშინ

„მეჩვენა შეიდას დედას, თუას უმეზობადა, უმეკეა ხელსა,

თვისაც განდევნილი იქნა გერმანიიდან. ფობტ დამინავდა შემდეგ შვეიცარიასში, სადაც მუშაობდა კვლევით და სწავლაში ატარებდა დროს. არც საზოგადო მოღვაწეობისათვის დაუბრუნებია აქ მას თავი და შვეიცარიის სახელმწიფო საქმეებშიც აღებდა მონაწილეობას.

ლიდა მუცნიერულმა და საზოგადო დეპუტატმა, რომელიც მიუძღვის კარლ ფობტს, ბევრი პატივისცემული და თავყინისმცემელი მოუპოვა მას; თავისი დროულად გამოჩინილი ევროპული—გარბილად, მადანი და სხვანი—დიდი მეგობრები იყვნენ გარბილად, რომელიც კარლ ფობტისა.

ახალი ამბავი

* ქუთაისიდან ვაჭრები: „ბეტურბურ“ ვაჭარი მოვიდა დიდილი ამბავი, რომ სამეგრელოს თავდა-აზნაურობის საქმე, შესახებ ვაჭრის ვაჭარობისა ქუთაისის სახელმწიფო საქმეებშია საბჭოთაო წინააღმდეგობის დანიშნულია გასარჩევად სახელმწიფო საბჭოში პირველს მომავალ მიზნისათვის. როგორც საქმე ვაჭრებზე, იმის ცნობასაც მივიღებთ და მისივე დაიბეჭდება „იფრიაში“. ვინც დაიჯერა, რომ ვაჭრ კიდევ არ გასულა ვადა და საქმე არ დაუწყია, იმას შეუძლიან გულ-დამწივლებული დაუტყალოს კიდევ რამდენიმე დღე ვიდრე საქმე გათავდებოდას.

* თელავიდან გეოზოგენ, დავებულთა შემდეგ დეპუტატმა, რომელიც გორის საზოგადოებას გაუზავანია თელავში კანა ბარბარე გორჯაძის ვარდაცვლელის გამო; გორის ქართველი ინტელი გენკია ვარდაცვლელისა ვა-

მო კანა ბარბარე გორჯაძისა, რომელიც „შესაბინებელი იღუპა მისგან“ შეკვრებულ სამშობლო ლიტერატურისათვის, გათხოვთ გულითილი ჩვენი მუშუხარება და თავგარბობა გამოუტახალოთ მის მახლობელით.

* გასულს მარტს სამიწათ-მოკმედა და სახელმწიფო ქონებათა მინისტრმა დაამტკიცა სია ხარჯისა, რომელიც გადაიღვა შესამუშავებლად სამის ადგილისა ამიერ-კავკასიაში. სახელმძღვანელო სამის გამოსაცდელ მინდვრისათვის ყარაიასში და ქუთაისის გუბერნიისა და სამის გამოსაცდელ და საყოველთაო სახენებელ მინდვრისათვის ვაჭრის გუბერნიისა, ყარაიასის გამოსაცდელს მინდორზედ, რომლის შესამუშავებლად გადაიღვა 4,440 მანეთი, ვანურბახავთ დასეთეს: ზამბა, იონჯა, პური, ქერი, შირაბატი, გენაგერჩაქი, საოსტრე მუცნიერულთა და ვაჭრეთვის მცენარეულები, რომელნიც ვაჭრ არ უტლიათ ამ მხარეთვე. ვაჭრეთვე სწავლიან ირგვლივ გააკეთონ ხეების ქარისგან დასაცველი ზღვე. ქუთაისის მინდვრისათვის გადაღებულია 3,390 მან. აქ სავალიანთ დათესონ: ზამბა, გენაგერჩაქი, სიმინდი, ლობი, ლობიო, პური, ქერი და სხვ. ვაჭრეთვე უნდა გააკეთონ ზღვე ხეების ქარისგან დასაცველად. ვაჭრის საყოველთაო სახენებელ მინდვრისათვის, სავალიანთ ზამბა უნდა დაითესოს, გადაღებულია 1770 მან.

* 23 აპრილს ს. ქვიშეთში შეამარტუნებელი ამბავი მოხდა: ერთი აქაური გლეხის ვასათხოვარი ქალი ფეხ-მამიდდ შეიქმნა. მიზეზი ამისა ვიღაც მამადიანი ყოფილა, რომელიც სილა პირობა მიეცა ქალისათვის, შეეგირთავო. დედ-მამამ, რა ვაგოა ქალის ამგვარი მიგომარობა, დიდად გან-

რისდნენ და სახლიდან გააგდეს სამართალი ქალი, რომელიც ახლო ტყეში იფარავდა თავს. როდესაც შშო ბიერობის დრომ მოაღწია, ქალი ებნის საბჭულს მიპირა, მაგრამ არც ახლა შეიწყნარეს უბედური შშო ლემა. მიუხედავად საბჭულს და ცემა დაუწყეს... მეორე დღეს საბჭოელი ქალი და ახლად დაბადებული ბავშვი მკვდარი ნახეს მშობლებმა საბჭულში, ორივეს ვაჭრი მიწას მიპარეს. ჩვენ ვერ დავუჯერებია ამისთანა ბარბაროსული მოქმედა შშო ლემისა.

* ქართლი: 23 აპრილს, გიორგამა დღეს, „ყვილა გიორგი სარკის“-ს კარზედ მზავალი მლოცველი იყის ხოლმე თავს წრეულსაც დიდძალი მლოცველი წვიდა ამ ეკლესიაზედ, რომელიც თოვლ ქარლის საზრეთით ერის დიდს მთაზედ არის აშენებული. წინა დღით კარგი დარიღა, მაგრამ იმ დამეს მოვიდა დიდი თოვლი, ზედ მიპყვა გრიგალი და საშინელი ყინვა. ამ საშინელმა ავდარმა იმსხვერპლა თოვლი ორი ბავშვი, ორი ცხენი, რამდენიმე კამეჩი და თოვლში უნეროლ დიკარგა ერთი კაცი.

* აბაზა (ქუთ. მარტა): ჩვენსენ ძალიან ტყდი ამინდებია, რის გამოც ყინვები დაუთესელი რჩება; ამას კიდევ ის უბედურება დაერთო, რომ დანად სხვა-და-სხვა ვადაზედ ავადმყოფობანი. ყველაზედ უფრო ყვავილმა დაფრთხობა ხალხი; ერის თვე ზედ მტკია, რაც ეს ავადმყოფობა მუსრის ავლებს ხალხს. თუმცა მზავის გზის შეუწყობთ ის, ვინც ვადაღებულია ამნარის შემთხვევაში ყური გავიღოს ხოლმე, მაგრამ საქმეს არა ფერი შევლია. ვერც ქერის და ვერც ამკრულს ვერც ვეღოსენით. თუმცა ერთი ფერშალი-კი გამოხადებული-

ყო ახალ-მთავრისათვის, მაგრამ იგი ბევრს არ-კი უნახავს. კარგი იქნება, ამ ვარემოებას ჯეროვანი ყურადღება მიექცეს.

ბარბარე გორჯაძის ბარბარე

ბარბარე გორჯაძის მოსახსენებლად 28 აპრილს შედგენილი წირვა იყო გარდახდული, რომელსაც დაესწრო მისი ქალიშვილი ქანი მანანა ჰებტანისა და სხვანი პატივისცემულინი. ბარბარესი წირვა იყო თელავის ტაძარში, სადაც იყო ყველანი წავიდნენ განსვენებულის საფლავზედ და იქ გადახდეს ბარბარე მოსახსენებლად განსვენებულის სულსა.

ამისთანვე უნდა მოვახსენო მკითხველს, რომ განსვენებულის სახლში ყველა მისი ნაწერები არ აღორძინდა; მითხრეს, ზოგი ნაწერები ქისტაურში, დედუღლას უნდა იყოს და ამასთან სრულად განცხადეს, ყველა ნაწერები ვაგვზავის განსვენებულის ძმას თავად რაფელს. ჩვენამ გადავფიქრებულ ხელთ-ნაწერებში გარდა მკითხველ საზოგადოებისა ვადაც კან-აბილისა, აღმონდა თვით ქნ ბარბარესთან მოწერილი წერილები, რომელთა შინაარსიც არის უფროს ერით ქენა ქნ. ბარბარესი, როგორც ერთად-ერთის ქართველის ქალის სამწიფობა ასპარეზზედ გამოსულისა. ამისთანა შინაარსის წერილები ეკუთვნის მესამოცე წლების დასაწყისსა. თვით ქნ. ბარბარეს ზოგს წერილებზედ წაუწყობა: „ამას ვიცნობ“, „ამას არ ვიცნობ“, „ეს ჩემი მოძღვარი იყო“. უნდა ისიც ვხსენიშნო, რომ ყველა ეს წერილები დედნებისა ვადაც ვანსვენებულს

გაღწევიდა და დედნები-კი არა სჩანს. სხვათა შორის, არის ხუთ-თამაზ ქალღმერთი თვით ქნ. ბარბარესავე სხვა-და-სხვა წიგნებიდან ამოწერილი, ეტლია ბევრი ქართული წიგნები უკითხნო და განსაკუთრებით საღვთის მტკველი ნაწერები, ვაჭრეთვე ფილოსოფია, ანუ უკეთესობა, ისტორია ფილოსოფიისა. თვით განსვენებულს ახოვენი წიგნები არ დარჩენია. ეტლია, ძმის წიგნთ-საცვიდან ურჩევია, ან სხვისთვის ურთმეცია. ამ ამოწერილი მისგან საყურადღებოა, თვით განსვენებულისგან ესრედ-წოდებული: „სახელები ქართია, თუცა ეს სახელები სავა სულხან ორბელიანის მუსტიკონშია ცარს მოხსენებელი; მაგრამ იქ ნაწიენებია, რომელიც არაბულს დროს წელიწადისა და საიდგან ჭქრის. ამისთვის მომავს ეს ადგილი იმ სახით, როგორაიაც თვით ქენს ჩაწერილი: „აღმოსავლით უფეს სახელმწიფოა: კვიკია. აღმოსავლით დღეთ ვასწორებისათა: აბილოტი. აღმოსავლით სახაბორი: ევროსი. დასავლით საგაზახებულად: არგესტი, რომელი ახს ულუგია. დაბავიქი. და გლარსი: და მერმე ნოტიოსს და აპარეკთა ურთოთ არს წინააღმდეგობა ჰქრია: ესრედ საშაოლ ფენიქსი, რომელსა იგი გერონატოსად უწყესენ: ხოლო საშაოლ აპარეკთა და არმეტოსა თრასესი, რომელი არს კრიკილა სახელდებულ იგი წინასთავად: ხოლო არიან თორამეტნი, რომელთა ვაჭრეო წერა ახს ესეც და არიან ქარნი სხვანიც, რომელსა ვეოლების გორია და დამაყენებელი ნათია: და ტეფონ, ურლიანი ქარსა უმძოვარესსა: სხვა ქარი კვლავ მხოლოდ ქვარციანი: აღმოსავლით-საშაოლ ნათია: არავი არს ქარი საზნობით მქროლელი, გამაღმობელი ყინულთა: თერთხე ქარსა სასტიკსა და

ჩემთან მოდიო, მას ანაწილდა, ცრემლს-გა გერ ჯიდად გულის შექმლას... შეიღას, შექრათაღას ხატონისაგან, გერ-გერჯიდად დადისეგან მუხლას, რომ მისუღყო, გაჯაგონეს დადა-შეღურდა მსკველად შეკრასა... ამ ლექსის დაწერის შემდგომ რაფელი მიემხრო ახალს მიმართულების დიდი-აკაცისს და უარ-ჰყო ძველი. მიმართულმა „სალხინო პოეტიკისა“... ამის შემდგომ იმისმა ნიქმა ქე-შმარტიბის გზა გაიკვლია; პოეტუ მიპყვა ახალს მიმართულების და არ ჩამოიჩა უკან ქართულ ლიტერატურის ზრდა—წარმატებას, როგორც მისი თანამედროვე აწ განსვენებული იფანე კერესლიძე, დავიწყებული მესამოცე წლების შემდგომ. ეს ვაჭრეთ-მეობა ამტკიცებს, რომ რაფელი დაჯილდოებულია მდიდარის პოეტურის ნიქით, რომელიც მასში ვითარებობა თან-და-თანობის დაქვეით, თანახმად დროისა და ვაჭრეთვის მის მოთხოვნილებისა:

გონიერა ხსენს აზრად: არ აწაწაწეს; რაგ სჯობაჯეს, მოაჯეს... (შოთა). რაც დრო ვაჭრის, რამდენადც მოხუცებაში შედის რაფელი, იმდენად ცხოველდება მისი პოეტური ნიქი, იმდენად ძლიერობს მისი ჩანჩის საამაჟო ელერა. რაფელიმ მესამოცე წლებიდან იწყო წერა ყველა იმ საგანთა და აზრთა შესახებ, რომელიც ქართველთა ცხოვრების განკარგების შეეხებდა...

გენს „ღედა-ენა“... ღედა-ენის უფლებათა დეფარა, ქნდაგება ქართველთა მიერ იმის შესწავლის საქიროებაზედ ჩვენს ლიტერატურაში სხვა დროს და სხვა ვაჭრეთობაში სწორედ წყლის ნაყვას ემუჯავებოდა, ვინაშენ-გან ამ შემთხვევაში უნდა გელაპარაკან ისეთს ქეშმარტიბაზედ, რომელიც დამტკიცებს არ თხოვლობს და თავისთავად ქნალია, აქაილია... მაგრამ მესამოცე წლებიდან ჩვენს ენას თან-და-თან შეუფერებლად მოედანი არსებობისა და განვითარებისა: შეკლებიდან და სხვა-და-სხვა სხვა დამწიფოთა დაწესებულებათგან იგი განდევნილი იქნა; მისი ადგილი სახელმწიფოთა ენამ დაიკარა. ამავე დროს რუსეთის ვაჭრენა ისეთი ძლიერი იყო ქართველებზედ, რომ ამ უკანასკნელთა უქვეტობა ადარ-კი კარბულთა დედა-ენაზედ ლაპარაკს... ჩვენს ენას და მასზედ მოსაუბრეს ხალხს მოელოდათ საშიში მერ-მისი: გადავარება, გადაშენება...

ქართველს პოეტებს არ შეიძლებოდა არ ეგრძნოთ ახეთი საწინდლის მერბობის მოახლოებება... ამიტომ იმით დაიწყეს მოძღვრება დედა-ენის შესწავლისა და ცოდნის საქიროებისა... ჩვენმა დაუღალავმა პედაგოგმა იაქობ გოგებაშვილმა „მშობლიური ენის პრინციპი“ თვის ქართულის ენის სახელმძღვანელოებში გაიტანა... მათ შორის მისცა მთელი განდგმა მისწავლის მოვალეობისა, ასე რომ ხსენებული კითხვა საკმაოდ განიმარტა და შეიხისხობრცა ქართ-

ველ საზოგადოების თვით-ცნობიერებას. რაფ. ერისთავიც იმ თავითვეა ვერ კიდევ 1857 წელს, შენიშნა ზოგიერთ ნასწავლს ქართველების „გადავარება—გადარჯულება“, რაც ცხადად სჩანს იმის ლექსიდან „ყვანის გორა“ (გვ. 23).

უკვლავ შენ გერ დაგამარსავს; კერს სწავლ და კერს წესი; ვაიას უნდა დაგვარგავს; ქართულსაგან უჩავსი.

ჩვენსა მოუღალათ, სწავლ კერ მაუღათ; მოადას, მისუღათ და ზინა დაუღათ... რაფელმა მშენიერის, ღრმა—აზროვან სიტყვებით გამოვხატა დედა-ენის სიყვარული:

„მეყვას მე ქენს შემის მშობლისა, რომადავ „ჩანას“ მეტყვას ასა, აღურსს მავრებს დღისას ტუპასს, ჩემს ტოლებს მუერს—ქვადასს“— და რომლის მზავსი ძლიერი კოტაა ქართველსაგან ქართველს: „აგანსს და საფაჯს ნუ ჰგარგე შენ, თორემ დატყვევას შენ დაჯანს“ (გვ. 146).

დედა-ენის მოძლიერება რაფელი იქვე აფრთხილებს შემდევის სიტყვებით:

„ეს ვაგით მსალოდ, რომ ღვათს ნებას ვანდა გაჯავ, შეუღეს კებას; კერ ვადატუბთ ჩემ ბუნჯას, მისსა განოსას, განსწავსას“.

მე-თუ ეს სიტყვები იმავე აზრს არ მხატვენ, რომელსაც აკაცის შემდეგი სიტყვები გამოხატვენ:

„გაჯაგარებას მისურს, ბუნჯისაგან კოფდა; მასა ზინადი დასიკება უოკვლავს დასწავლას“ მეორე სათაყუნო სავნად ქართველთა პოეტებმა მესამოცე წლებიდან გაიხადეს სამშობლო, რომლის სიყვარულის გრძობა, ადამიანის ერთი უკეთილშობილეს გძნობათაგანია. იღ. ქავაჭავაძე ამბობს, რომ „ქვეყნად ცხად ვადა—მოუცია მართი მამულიო“... ამიტომ ქართველი პოეტები შეტრდნან მამულს, როგორც პატარა ღმერთსა და ინპატრიან მისს ადუცვალას. რაფელი ერისთავიც თავის ლექსში „სამშობლო ხეგსურისა“ ამბობს:

„როგორც უფდას, სამშობლო კეთა ჰქვესწავსა!“ უნდა ვსთქვათ, რომ „სამშობლო ხეგსურისა“ ისეთი კლასიკური ლექსია რაფელის ყველა ლექსთა შორის, რომლის მზავსი ძლიერი კოტაა ქართულს ენაზედ მართკ ეს ერთი ლექსი რომ დაწერა რაფელს, მისი თულს ლიტერატურაში ამ ლექსში სინამდვილით, სიმარტივით და სიღრმით არის გამოხატული სამშობლოს სიყვარული, „სიყვარული ცნობიერი“, შეგნებული, შესისხლობრცებული; მასში მოთავსებული ყველა ის საბუთები, რომლებზედაცა დაამყარებული სამშობლოს სიყვარული ხეგსურის სიტყვები:

„არ გაგვღია სადას გაჯავს; უკვავებას ხეკვად“

არ გაგვღია მე ჩემს სამშობლოს სხვა ჰქვესას საშობსუკვად!“ ცხოვრების დროშობაზედ უწერია დღეს თითქმის ყოველს შეგნებულს ქართველს, და კიდევ დღეს ხანს არა თვისა და ორს ქართველს ახალგადას ვადატუბთევენ და აღფრთოვანებენ სამშობლოს სიყვარულის წმინდა გრძობა! ჩასაკვირველია, სამამოლო ხეგსურისა—არ მოეფრებოთ მხოლოდ ეს ქართველებს, რომელნიც გატაცებულნი არიან „კოსმოს პოლტიურის მოძღვრებით“, შეხსენებულის ლათინურის ანბანით: „mibi bene ibi patria, ... (სადაც კარგად ვიქნები, ჩემი სამშობლო ის არის)“. სამშობლოს და დედა-ენის წარმატებისათვის საქიროა ბეჭდვითი სიტყვა, რომელიც აღმადლებს ხალხს გონებითა და ზნეობით და ჰქენის მას ძლიერულთა ენად; ქართველს „მშობლისის სიტყვითი შეტელობა“ თვისთვის მეტნიერება, განვითარდეს და გახდეს ბედნიერი:

„ჩვენსა გასამადათა სასესს ბუნჯასს უკვავებასა უოკვალსსუკვად, რომ მასწავს თქვენსა ზრდად დასსოგურებას, რქას, რქას; ჰქოს იგი ძღვარ და ბედნიერა!“ (ლ. ჰაბაძეაძე).

რაფელს უყვარს თავისი მოძვენი და მსურს მისი კეთილ-წარმატება და ამიტომ ევეტრება ღმერთთა: „მეჰაირო! მაგერ ქართველსა ლხენს, რომ აქმუნს სწავლით სესის თანასწორა“.

კოტასი ადგილსა მქროლელსა და არა ყოველთაგან, ვითა იგი სხვანი ქანნი.

ქ მ რ ე ს კ მ ნ დ ე მ ე ნ ი ა .

ს. ზმანი (ქუთ. მ.ზ.), 24 აპრილი. ყოველ სოფელში მოსიძის სასიხარულო მძა, რომ სკოლა და სამკითხველო დავარსეთა და ბზანელებს-კი ფეკრიაკ არ მოსკლიათ ამისთანა საქველიძეობა საქის დაწყება. აი, სწორად ამითაჲ არიან დაქვეითებული როგორც ბზანელები, აგრეთვე მათი მხალხელი სოფლები და მისკენიან ხანგრძლივს ძილს. რა მიზეზია, რომ ბაზის კომისს გლეხს და აზნაურს ერთი უბრალო სამრევლო სკოლა არა აქვთ? თუ გერთი ზოგიერთი სოფლები, სადაც 200 კომლი სტოვებულს, ორს სამინისტრო სასწავლებელს, ანუ ერთს ორ კლასისა ინახვენ, ნუ თუ ამ დღეს სოფელს გაუტარდება ერთი სასწავლებლის შენახვა? მაგრამ ამას უნდა მოთავე, სწავლის დღის მნიშვნელობის ჩამოგრილი კაცს და ჩვენ-კი არა გვეყის ასეთი გულ-შემატყვიარი ჩვენის სოფლის შენგებულთა შორის არ მოიპოვება. ჰყავდა-კი ამ სოფელს ერთი გულ-შემატყვიარი მოღვაწე ქრ. თ. ნაკელიშვილი, რომელმაც სასულიერო უწყების ნება-დართვით 1875 წელს დააარსა თავისი სასწავლებელი

სამრევლო სასწავლებელი და 15 წელიწადი გულ-მოღვირე იზრმა, დღეს-კი შრომით დაქმნილი სტოვებულს თავის სახლში, თუ ვინმე იცის ამ სოფელში არც-კითხვად, სწორედ მისგან არის; აუკ დაღესთავი თავს ეს კაცი, რომ ავადმყოფობას ხელი არ შეეშალა, მის შემდეგ ასეთი საზოგადო მოღვაწე სოფელს აღარ გამოჩნერია. დღეს სოფელს ჰყავს ორი ახალგაზდა განათლებული მღვდელი, რომლებს ვაღია იზრუნენ თავიანთ მრევლის წარმტებისათვის, მაგრამ ისინიც იმ აზრისაიან არიან, რომ სოფლის მასწავლებელი არასოდეს არ გამოდგინება.

ბ ა ზ ზ რ ი ლ მ ს ი .

ბაზილი, ბატონოვნი, ხშირად მოხდება ხოლმე, როდესაც კაცი სასწავლებლის სკამზედ ზის, ათასი კეთილი განზრახვა უტრიალებს თავში, ხოლო როცა ცხოვრებაში გამოდის, წმიდა იდეალს ქრულ ამაზეხვედ სკვლის.

კრემლზე ჩამოსდის თვალზედა: ანუც ვაგულებარ ციხეზე, ჰქმნი ნუ დებულა ქაზედა! —, ნუ სტორი, გოდრძის ქალო, შატლო უნდ დაგვათ ჯარზედა... ი, მაილი წამოსვლია... მახუნდნ მათურის მთახედა, — ერთი ყმა შემოეყარათ, თხის ტყავი ცეკა უბუნდა, გერც გააზრდება ულმოც, ამავეი კოხა ქალზედა: —, ეგ ქალი საიდგან მოგყავთ, რომ მოატარებთ ცოლზედა? — ეს ქალი ახალი მოგყავს? — მიგყავს შატლის წყალზედა, იქ უნდა დაგვიყარათ, იქ უნდა დაგვიყარათ? — თუ ეგ ქალ წაგყავინათ, წყვირ ნუცა მაქვს უბუნდა, გვირად ვარ თალიადა, გერც მოავლიდებთ ცოლზედა! — იმით-საკილ დაუწყეს, ნახალისებმა სხვაზედა. — შეიღ ჩვენა, ბატოკა შენა, — თავს მოკლეთ ეხელა წაშენდა! — შეიღთ იმით — მარტომ იმანა, ხელგე დაიღვეს ხმალზედა; მარტოკამ შემოიღობინა, შეიღთავ თავ წასტარა წაშენდა; იმით სისხლის ნაწვეთი გადსიღობა მკვლავზედა. აჰყარა იარაღები, შეისხა ღერწამ ტანზედა; კაცი უფრია ხოხობს: —, შეიღნა სად გვიანან ცლაზედა? ქალ უკან გამოაბრუნა, მშვიდობით, დაო, გზახედა! ხელში ჩაუღებ ბეჭედი, ხელ მოაუხუცა თმაზედა, — შენ-კი სხვა არა იფქრო, ვიყაროდეთ დამაძობაზედა, თუ რომ სხვა რამე ვიფქრო, დამსახე ქალის ქალზედა.

რ უ ს მ ი ს ი ს მ რ ა მ ა .

გაზეთებში შემდეგი ცნობებია და ბეჭედილი დღეათა საკემპო ინსტიტუტის პროექტის შესახებ: ინსტიტუტში თოქმის იმევე პროგრამით შესწავლიან მედიცინას, როგორც მედიკურ ფაკულტეტზედ არის ესლა. სწავლა ოთხ წელიწადს უნდა გაგრძელდეს. ეგზამენები იმევე წესსა და რიგზედ იწარმოებს, როგორც უნივერსიტეტებშია. სწავლის შესრულების შემდეგ ქალები ვალდებული იქნებიან ერთი თო ორი წელიწადი პეტერბურგის საავადმყოფოებში და კონსიციებში პრაქტიკულად იყარჯიზონ, რათა უკეთესად დახელოვნდნ ქალთა და ბავშვთა ავადმყოფობის ექიმობაში. ინსტიტუტში მიიღებიან ქალები წლოვანობით 20 წელიწადის 35 წლამდე, რომელთაც სწავლა დაუმთავრებიათ ან საქალბო გიმნაზიაში ან ინსტიტუტში და დამატებით ეგზამენები დაუქერიათ ლათინურ და ბერძნულ ენებზედაც. ვინც ღედათა ინსტიტუტში კურსს შეასრულებს, მას ეწოდება „ექიმ-ქალი“ და შემდეგი უფლება მიენიჭება: შეუძლია მთელს იმპერიაში იყოს ექიმად, შეიძლია ასარტული ექიმის თანამდებობა საქალბო საავადმყოფოებში და ქალთა ან ბავშვთა საავადმყოფოებში, იყოს გამგელ სოფლის საავადმყოფოებ-სა, ექიმ-ქალს არ ექნება ნება: იყოს გამგელ ქალთა საავადმყოფოებში, იყოს იქვე მორიგ ექიმად, იყოს ექთნა სასწავლებლებში ექიმად და სხვა. რადგანაც განზრახულია, რომ მომავლს ინსტიტუტს საკუთარი

შენიდა ჰქონდეს, საკუთარი იყვის ავრთვე კლინიკების შენობაც, ანითომ ინსტიტუტი მხოლოდ 1897 წლის შემოდგომაზედ გაიხსნება.**) მომავლს ინსტიტუტს ამჟამად შემდეგი თანხა აქვს: ბავშვში ინსტიტუტის სახელობაზედ შენახულია 576,490 მან. გარდა ამისა ათმა კაცმა ბირობა დასლა, რომ ინსტიტუტის დაარსების შემდეგ 10 წელიწადის განმავლობაში ყოველ წლივ იხალონ განსაზღვრული თანხა, რომ მოხდებოდეს შედგება 200,000 მანათამდე. ინსტიტუტის შენობის აგებ-სათვის და პირველ მოწყობისათვის დაიხარჯება სულ 250 ათასამდე, დარჩება ინსტიტუტის შესახებ თანხა 398 ათასი მან; ამ სავანსეგ მოხმარდება ის ფული, რომელიც სწავლის ფასში შემოვა მოწავლ ქალთათა, სწავლის ფასად კი განზრახულია 100 მანეთი წელიწადში თითო მოწავლესგან. — ამ წლის 13 ს იანვარს, როგორც მკითხველურმა იცინა, ხელმწიფი მძაბნა, რომ მიგრადან ყოველ წლივ გაიღობს 50 ათასი მანეთი ლიტერატურათა პენსიის მისაცემად. კომისსას, რომელსაც მინდობილი ჰქონდა შვიმუშავეთა წესრიგის მისახარება და შენობის უკვე გათავიება შრომისა და „ნოვოე ვიბის-ს“ სიტყვით, მალე დახვედეს შემუშავებულს პროექტს. პროექტით, სხ ვითა შორის, განზრახულია უკოლა-შელო ლიტერატორას 720 მან. პენსია მიეცეს წელიწადში, კოლ-შვილიან-სკი 1200 მან.

ფელს მიანია მეტად სასარგებლო მოვლენად ჩვენის ხალხისათვის; ისინი ერთს მოძღვრები და დედათვის საფუძვლები არიან. ამ აზრს გამოთქვამს თავისი ლექსში: „მოძველები“: „მოძველები“ „ნახათა“, „დროება“, „ყოველი“ და „შეწყობა“, „ანან ჩვენა მოძღვრება“, „მეჩენის ქნის ფესვი“. მერვე ლექსში გულითად ისურვეს: „ამედს მოვეტარს... გაუმრავლდეს ამქალბა... „შრომის“ და „ყოველდღის“ სისხლა უფრო ძლიერი... „სასხელის“ ქველგურად „აიკრამა“, „სახეგრამის სუველამა“ (გვ. 246). გარდა დედა-მეწავლ მწერლობის განვითარებისა ერთს წარბატებისა თვის აუცილებელად საჭიროა ეკონომიური განვითარებაც, რომელიც მზარდა-მზარ უნდა მისდევდეს მისი გზებისა და ხეობითს განვითარებას. რაველ ერისთავი ურჩევს ქართველს: „ქალს ნუ აიღებ გაჭრისაგან, — ამისა გალა შეუღალ“ (გვ. 244). ქვის მან, თუ ჩვენდური „ვიკარ-ჩაჩები“ რა უნამუსოდ იქცევიან ფულის შექმნის გლისისათვის და ამისათვის ევედრები ღმერთს: „უჩნ მოკლავს ამ გაჭრისა, რომელიც ფულის აგებს ამხელა“ (გვ. 254). რაველს აწუხებს ის ვარეობა, რომ ქართველებს ბანკში და პარი-

კაზში“ დაგირავებული მამულები ეყვანება და ეს მამულები უტყობის ხელში გადადის. ამიტომ ის ქართველისათვის ნატრობს: „ხანკა შეტანდა თავის დროზედ მის ფულები, რომ გუყურქას არ ჩაგდას; მისი ჰაზის მამულები“. ქართველებს დაუდევრობათ ხდება ის, რომ „გუყურქალები“ იძახიან: „ქველას წდას მჩება ნასისა თარმეტობად გვიანის, რისეთა ადარაისა!“ (გვ. 256) რაველი ევედრება იმ უტყობის ქეშარტებასაც, რომ ვაჭრის ფული „ვაჭრული“, თან-და-თან ავიწროებს უმეტესობას და უშონებს მუშის და ნაწარმოებს. აი რას ეუბნება ის ვაჭრის: „სულ შენ მოგავა სხვის მონაგარა... სვედ და მხელეთა შენ გრგება; ახალს, სუქვანა, ოქროს, სისრობა, ვედას შენა, ვინა გავს სწორი!“ ერთ მამუნ ეიდრება კეთილ-დღეობა, ხარ, როდესაც თითოეული წოდება მისი განვითარდება ნივთიერად, გონებით და ხეობით; უამისოდ უმეტესობა ერთს მოკლებული სწავლა-განათლებს და საღისარს არსებობის სატიაროს მდგომარეობაში იქნება... ეს ქეშარტება მშვენიერად შეუძნია მსკვლელებს მოკლეს“. რაველი შემდეგ ბატონ-ყმობის მოსპობის შეიქნა „გლებთა გეონანა“. ამ მხრივ მას ცალი არა ჰყავს ჩვენს ლიტერატურაში და მას საპარტლიანად შეკლიანდ ეუწოდება „ქართველთა სვე-

რისოკა... გლებების ცხოვრებას მან უძნებდა მათე საუკეთესო ლექსები. ის თან სდევს გლეხს ყველგან: შინ, გარეთ, მინდორში, ვენახში, ყანაში, დღე და ღამე, სიხარული და ტირილის დროს, შაშაში და ბარში, თან სდევს ღამის მებრეს, მწყემსსა, ღამის მიეველს საყდრის გეზში, იცის გლეხის გულის დარტობა, მისი ნიკობა, მისი ხეობითა მდგომარეობა, სარწმუნოება, მისი ცრუმორწმუნეობა. ბატონ-ყმობამ გლეხს თუცა პირველი თაღის უფლებები მიანიჭა, მაგრამ მაინც ვერ გააბნენიერა... ერთის ბატონის ნაცვლად მას შემდეგ ბევრი ბატონი გაუჩნდა... სწავლა-განათლებლს მოკლებული გლეხი მინა შეიქნა სხვა-დასხვა ქებაკაც კაცებისა, რომელთა უკუელითადესი აზრი მხოლოდ ანგარება და კულის ინტერესები. რაველი ნატრობს, რომ გლებებში ვაჭრე უღვდეს სწავლა-განათლებლს: „მსურს, მუშა ხაღს გაჭრისაგან თავის ოჯლით და სწავლით. მასსახელის არ ჩაგდას, მისიარტის! და ათაულის! მერვე ადგილს ამბობს: გაშა, გაშა მუშა ხაღს! დეშთმა ამის გაჭრისაგან (გვ. 157) გარდა სოფლის მოხელეებისა სოფლის ხალხს სტარევენ „ვაჭარ-ჩაჩები“ ნთქებენ გლეხის ნამუშაურს, რომელთაც არა აქვთ უბრალო გრანობა სიხარულითა, რომელსაც პირუტყვი-მეთე არ არიან მოკლებულნი; ისინ-

ნი ვალს ხომ თავნად იღებენ; სარგებელში მიავთ მთელი ნაჭირახეულიცა გლეხისა, რომელსაც ლევის ანაბარად სტოვებენ. განსაკუთრებით ამ მხრივ შევიწროებულნი არიან ვაჭარ-ჩაჩებისგან ქართლ-კახეთის გლეხები, რომელთაც ცუდი ვერმი-სი მოვლის, თუ მოავრობამ დათვით ქართველმა მოღვაწეებმა რამე საღასარი არ გამომახეს მათ ეკონომიურად გაძლიერებისათვის. სოფლის მოხელეები, რომელნიც ვალდებულნი არიან ხალხს გამოესარჩინენ, გატაცებულნი კუტის ინტერესებით მხარს უჭერენ უსინდისო ვაჭარ-ჩაჩებს და გლებებს სჩაგრვენ... აი, რას აღაბარაკებს რაფ. გლეხს ბერკუს: „გლეხს მე ნამოკვდავ, მამასხაღისი, გვირია... ფუდა მემართა გაჭრისა, რაგისისა!“ დეშუდა, თავში შურ-ღეისის დეშუდა. კასში მთავე ფულა... მაგამ გაჭრამ მამათას... ვედა მომთხოვა მორად, სუღით ზორგამდის გამგდა. ნიადა-მამსხაღისი, გლეხს თუნეს ათევი გამგდა! (გვ. 195). მერვე გლეხი დემეტრე აი, რას ეუბნება ვაჭარს, რომელმაც მას მეორედ დაუწყო დავა: თე მამთხოვა თე მამა ათე შეუქვადევი, ვეწუღო! მეორედ რაღის მადევი, ვინათე შემოგეწუღო!... (გვ. 236) გლეხების უმეტესობა ბატონ-ყმობის მოსპობის შემდეგ დარჩა ისე ბატონ-

ნის მიმეღებულ — მათ მიეცათ „ხანდლები“ და დარტყათ „ღროებით ვალდებულნი გოუნბა...“ გლეხს ნება მიეცა შესყიდოს მამული მებატონისგან და მით გახდეს სასკუტარ; მაგრამ ანადელის“ შესყიდვის სკვე ჩვენში ძნელია; გლეხს არა აქვს შეძლება შესყიდოს „ხანდლი“; ამიტომ რაფაელი ევედრება ღმერთს: „შეაბრე გლეხს სასუღად, დაუსჯელოდ მაქა და წვალი, „ხაღდას“ შესხნს ნუ გაუხსნე.“ (გვ. 170). „ხანდლის“ მექონი გლეხი განსაკუთრებულად ალას იძლევის მებატონს, ქირად მიწისა. ხშირად მოუსალოობა, მაგრამ იმისად მიტედავად გლეხი ვალდებულია გადახდოს მიწის ქირად განსაკუთრებული ღირებულების სისარგებლოდ. ეს მოვლენა რაფაელს მშვენიერად გამოხატა თავისი ლექსში „მეთუას ჩაფქრება“: „ეს მოგორ არის, ვერ მაქვს, რომა გორა განხმენაში! მარტო ჩემთა... როცა მხალხატობს მხე-წყობა და მამის... დება ფუნა... დაღა მიწისა არ ასიღებდას მოსკვლას“. ბოლოს ბერეუ-გულე ტიბილი „ასეთის განაჩენით“ იმბობს: „უკ შევა მაქა მანჩ რომ სასეიდად... არა მქონდა, შვე სმას-მდის, რა ვედა, მე რაღა და-მადონებდა? (გვ. 189) — ინ-ფარი.

უცხოეთი

მადრიდი. 23. აპრილს ბერლინში მოხდა კრება 61 ქალაქის წარმომადგენელთა. ეს კონგრესი მოიწვიო ბერლინის ქალაქის საბჭომ მთავრობის რეპრესული კანონ-პროექტის წინააღმდეგ საპროტესტად. კრებამ გამოთქვა ის აზრი, რომ თუ განზრახული პროექტი კანონად გარდქევა, საზოგადო და სახელმწიფო საქმეთა თავისუფალი განხილვა და კრიტიკა შეუღლებელი იქნებოდა, მენიერული გამოკვლევაც განხილვებში და ამით გერმანიის კულტურა შესამჩვევლად დაბრკოლდებოდა. კრებამ მიიღო კოლონი ესე შედეგობაში და დაადგინა პარლამენტისათვის თხოვნის ძირითევი, რომლითაც გერმანიის ქალაქების წარმომადგენელნი უნდა იყვნენ პარლამენტის უარაყვის მთავრობის კანონ-პროექტი.

საზრანბათი. პირველს მისს მუშაობა დღესასწაულში როგორც პარისში, ისე პრაღის კონგრესში მშვიდობიანად ჩაიარა. თუმცა ყოველგვარ მუშაობა დიდ-ძალი კრება იყო, მაგრამ წესიერება არსად არ დარღვეულა.

აქსტრი-უნგრეთი. მუშაობა დღესასწაულში საზოგადოდ მშვიდობიანად ჩაიარა. წესიერება დარღვევის შიშოდან პეშტი და ვენაში, პეშტი მისი უწყისებები თვით მთავრობამ გამოიწვია, რადგანაც პირველ მისს აღკრძალა ყოველგვარი კრება. მიუხედავად აღმართვის შემდეგ მანაც შეიკრიბნენ ქალაქ ვარეთ პოლიციამ დაიწყო ძალით კრების დაშლა, რომდენიმე მუშა დიპირა, რამდენიმე დაატყვევეს. ვენაში პირველს მისს დღესასწაულში ამ რიგად ჩაიარა: დილის სხვა-დასხვა ადგილის მუშაობა კრება იყო, სადაც ორატორებმა წარმოსთქვეს შესაფერის სიტყვა. ნაშუადღევს 2 საათზედ აუარებელი მუშაობა კრება, ასე 50,000 კაცამდეც კრიგარდა და მწკრივებული წავიდნ პარლამენტისკენ. პარლამენტის წინ მუშაობა ჯარი შეჩერდა და ერთ-ხმად დაიწყო ღრილი: „მოგვეცი თ საყოველთაო და ყველასათვის სწორი ამორჩეული უფლებები!“ გავიარაჯდნ თავისუფლებას! „ძირს სამინისტრო!“ და სხვა. ეს დემონსტრაცია ახსენდა შემდგომს გარემოებით: ავსტრიაში იმეფარი ამომრჩევი წესი არსებობს, რომ მუშათ არც თვით ირჩევენ, არც მათ ირჩევენ პარლამენტში წარმომადგენელად; კარგა ხანია ამ წესის შეცვლა უნდა, მაგრამ ზოგიერთი მძლავრი პარტია წინააღმდეგია და დღესასწაული რეფორმა მისი შემოღებით. მუშებმა და მათი მომხრეები დღით-ღამე უფრო და უფრო ენერგიულად თხოულობენ არჩევნის კანონის შეცვლას და თუ მათი სურვილი მიღებარ განხორციელდა, ავსტრიაში დიდს მნიშვნელობის ამბებს უნდა მოელოდეთ.

უცხოეთის წიგნილი ახალი. „Strand Magazine“ ში დაბეჭდილია რამდენიმე დაჯარა, რომელიც აღნიშნავს...

საქს, რომდენი მისორება მიუღს და დაიწყო წყურველ ამ ეზოდ და ან რამდენი მისორება იქნება მომავლს საეკონომიკაში. ბენისა და ვაგენერს გამოანგარიშებით 1874 წელს მიუღის და დაიწყო წყურველ 1,301 მადონა და მისორება თაბუგოდა, 1878 (დუკისერის გამოანგარიშებით) 1,439 მად. 1,883 წ. (ბენისა და ვაგენერს აზრით) 1,434 მად., 1886 წ. (დუკისერის აზრით) 1483 მად., 1891 წ. (ბენისა და ვაგენერს აზრით) 1,480 მად. ლონდონის სამეფო სასტატისტიკო საზოგადოებას წყურვეს შედეგად უცნა-ცნავე ციფრები მისორებას რამდენობაში უფრო სამართლიანად იტნო და იმის მიხედვით გამოანგარიშს რამდენობა მისორებას რიცხვის მომაკვლე. მიუღის ქვეყნის მისორებას ასე აღნიშნა: წყურველს სხვაობებს: —825,954,000, კრონაში —357, 379,000; აფრიკაში 163,953,000, ამერიკაში: 121, 713, 000; ოკეანებზე 7,500,400; ავსტრალიაში —3,230,000. სულ 1,479,729,400.

შედეგ დასტურდა და იკავებოდა, რომდენი თანე განმარტებულია რამდენი მიწა აქვს თითო კაცს. ამისეუ მიხედვით, ავსტრიაში გამოანგარიშებულია აქვს, რა ზომის მიწა შეუძლებათ თითოეულს კაცს მიიყვანოს საუფროსოში. და ან რამდენს იმეტებს მისორებას რიცხვი, იღებს რა შედეგობაში, რომ ყოველ წელი მიუღის კრების მისორებას 1,000 კაცზედ 5 კმეტა, შედეგად დასძინა—1891 წ. კმეტაში 1,480 მად. კაცს: 1,900 წ.—1,549 მად., 1,950 წ.—1986 მად., 2,000 წ.—2,548 მად., 2,200 წ.—6, 910 მად., 2,300 წ.—11,379 მად.; 2,400 წ.—18,788 მად. ლონდი კაცს. 2,516 წ.—33,418 მად.; 2,517 წ.—33,586 მად. ეს ციფრები საყურებლად დაელო ამის გამოკვლევას, თუ როგორ კლებოდას თითოეულს კაცს სხვადას მიწა. 645 წელს შედეგ თითო კაცს 889 ოთხ-უთხის საყურე (ერთი ქვეყნს, ნახევარ დღეობა) მიწა შეუძება. მაგრამ ესეც ცოტა არ იქნება, რადგანაც შესაძლებელია ჩვენმა შთამომავლებმა ამ დროს წყურველ და ქვეყნებზეც იგისორდოს. კარგა ამისა ერთი ქვეყნის კაცსათვის ასე ცოტაც არ ანის. ამის მაგალითს უკვლავი ბელგიაში, სადაც თითო კაცზედ ოთხი შედეგით ერთ ქვეყნზედ მეტა არ მოედის, მაგრამ ყოველგვარი მრეწველობა აღმართსეული.

ინგლისის ღორდათა პარლამენტის ერთი წყურვაგანა სწორს თავისს მოკვლევას, რომდენი აც კარგად ახსიათებს ინგლისის highlife. პირველ მის სქნად ასახელებს ქალაქის თაბუგურველ თამაშობას და ფულებს ფინანსებს. მაგალითად, ასედაც გარდაცვლებულია მარცხი გასტინების ქონება, კარგე ის სრული წლოვანი შეუმეზობა, თორემ ქო მადლიანი იყო. ეს ფული მის წესსა სისწრაფით იფინანსებოდა ერთი ცხენი „კანონიან“ მის დაჯერდა 125,000 მსენთი. ცხენი, რეკონსტრუქციით მათა 600,000 მსენთი. ცხენი აკერებოდათ წყურველ 1.030,000 მსენთი, ორ სხვა საყურათო ცხენზედ წაგო 850,000 მსენთი. ქალაქის თამაშობაში ათასს მისზედ წაგებ არ ჩამოედოდა. ერთის წელს განმავლობაში თავისს საყურველზედ დაჯარვა 2/3 მადლიანი მსენთი, ერთს მოსამსახურე...

ქალს, რომელსაც ღონდონის ქუჩებზედ უნდა დასდევდა, ახეჭა სასაღ, ამ სხლს ორი მადლიანი მსენთი შეიძლება წელიწადში. დღითი სხლადგან რომ გამოავლიდა, 15,000 მსენთზედ წაგებს არ იქონებოდა თან. შედეგად სასაღ-გარეშა აღარა მისორებას უნდა შეიძლება. შედეგად წელს დაჯარვა ლაბაში ასახელებდა ღორდათ მადლად გაფინანსება თავისი საცხოვრებელი. ამისეუ უფრო თაბუგურველი ფულის გამოფინანსება იყო ღორდათ დასტურდა. წელს განმავლობაში გამოავლიდა უფრო არ ავადიებს, რომელიც წელიწადში ორი მადლიანი მსენთი შეიძლება. დაწინა ერთი ვარა და პარტა ეტლი. მისტერ ბურად თუ არ გაკორდა, იმეტობ, რომ მის წელიწადში ოთხი მადლიანი მსენთი ქონება შეიძლება. იოველ დასტურველ წაგებოდა 15,000 მარკას. თაბუგურველ, სადაც ის ანტრეპრეზორად იყო, ყოველგვარ წაგებოდა 379,000 მსენთის, ამის სულ მშენებრ თაბუგებან მკალობელ ქალის გულსათვის, რომელიც მის დაჯერდა საწინააღმდეგ მადლიანი მსენთი.

დეკემა

(რუსეთის დეკემბრის სავეტროსავანი). 28 აპრილი.

პეტიტორი. ვაზეთებს ვაუგონით, რომ ამ წლიდან მსხველურათა კორპუსში საბატო მოქალაქეთა შეილები აღარ მიიღებინო, ამ სსწველებელში მხოლოდ თაბუგანდართა და სახელდრო უწყებებში მოსამსახურეთა შეილები ისწველიან; ამისთან ერთად, არსდება დაბალი კურსები, სადაც ათის წლიდან დაიწყებენ სწავლას.

ლონდონი, 27 აპრილი (რეიტერი). პარლამენტმა 222 ხმის უმეტესობით 208 წინააღმდეგ, შეიწყნარა განაჩენი იმის შესახებ, რომ გავტყობულ იქნას კანონი, რომლის ძალით ირლანდიელი ფერმერები საიჯაროდრო ფულის გარდაუხდლობის გამო განიღებებოდნენ.

განსხალეხანი

ბირველი კვირით სამეურნელო ექიმის ნავასარდინისა (კუპიაში, კარანტონის ძველს პირდაპირ) ავადმყოფთ იღებენ ექიმთ ყოველდღე, კვირა დღეებს გარდა. დიდიობით: ბ. ა. ნავასარდინი, 11—12 საათი, ვისაც სჭირს სწულეგანინ: სახირურტი, ვენეროელი და სიფილისი. გ. მ. ჩაქვანი, 9—10 საათი. სწულეგანინ: თვლისი, შინაგანი და ნერვების. ექ. ქალა ა. ო. სორაკან შხერ ბანინისა, 10—11 საათი. ანულებანი: დღითა სქესისა და შინაგანი. ა. ჭ. შოტკსევიჩი, 12—1 საათი. სწულეგანინ: ყურ-სა, ყვლისა, სხვირის და გულ-მკერდისა. ბ. ა. კანაპეტანტი, 1—11/2 საათი. სწულეგანინ: შინაგანი და ბეჭებებისა. სადამოლობით: ა. ფ. შოტკსევიჩი, 5—6 საამ. შაბათს, ხუთშაბათს და შაბათს. ბ. გ. გურგო, 6—7 საათი. სწულე-

ლებანი: სიფილისი, ვენეროელი, შინაგანი და კანისა. ბ. ა. ნავასარდინი, 7—7 1/2 საათი. ბ. გ. გურგო. გამოიკვლევს ქიმიურად და მიკროსკოპულიად შარდს, ნახველს, სისლს, რტეს და სხვ. რჩევა-დარიგების და რეცეპტ დაწერის ფასით შაურს; ფსიკონილოების და იმპროვიზაციების—პროფიტი. სამეურნელოს საწოლითა აქვს ავადმყოფთათვის. დაწვეტილი სამეურნელო დოკტორა შედეგადას ნავასარდინი. (857—1468)

ქართველთა ამხანაგობის წიგნის მადლიანი ისეიდება ამხანაგობის ახალი გამოცემაში:

სამეზარეულო

ქართულ და ევროპულ საქმელებისა მეორე გამოცემა ახლად შეცხებული და შესწორებული. შოგ მოთავსებული ათასმდე დარიგება სხვა-და-სხვა საქმელების მოსამზადებლად და სწავლების შესახებ. მუანი მადნი ნახევიჩი.

მოსამზადებელი სასწავლებელი ი. ვ. რუსთომევილისა ახლად გამოცემის სასწავლო და სხვა-სასწავლებლების მოსამზადებელ და პირველ კლასისათვის. ფა. სწავლის 6 მსენთი თაბუგ. მოსწავლენი მიიღებინ ყოველ დღე. სასწავლებელი იმყოფება სულდითის ქუჩაზედ, ივანე ენიკოლოფოვის სახლებში, № 7. ფოსტის ცხენების საღვურის პირდაპირ: противъ Рагоной станціи.

პატივი მიქვს გამოავტობალი უზარტეცემულს სწავლობებს, რომ მოკრები ჩემის ტროლის მადლიანი: ტერან ივანეს მე დავიღვი და ალექსანდრე ანდრიას მე სწავლტურთი დათხოვნილ იქნენ ჩემ მიერ 25 პარილიდგან. ტფილისის პირველს ბაღდის ვაზირ გრიგალ აკაბის მე ბანდურთი. (1—1221—1)

Table with 2 columns: Name and Amount. Includes entries like 'წერა-კითხვის საზოგადოებისა წიგნის მადლიანი', 'ახალი ვარიანტი წმ. ნიკოლოზის ცხოვრებისა', etc.

Advertisement for 'LURBAINE' and 'ОЩЕСТВО СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ'. Includes a crown logo and text in Georgian and Russian: 'დაზღვეული პირნი დაზღვევის პირველს წლიდანვე მიიღებენ საზოგადოების მოგების 50/100, რომელიც წლის ანგარიშში იქნება ნახევრები.' and 'ამისთანვე იმათ მიწიქებთ დიდი უპირატესობანი, თუ ვინცომა და უძღურდენ და მუშაობა ველორ შესლეს.' etc.